

Bij standaardmolen van Ter Haar staat de tijd stil

Nog niets te zien. Toch ben ik in de buurt. Een bordje langs de weg, de Sellingerstraat (Ter Apel) toont een molen. Mijn TomTom zegt vriendelijk en geduldig: "Bestemming bereikt." Dan zie ik hem staan door een onderbreking in de bomenwal die mij het uitzicht op de molen benam. Prachtig, deze oude molen. Van dit model hebben we er in Nederland niet veel meer. Een rijksmonument: een '*Open houten standerdmolen met bolgebogen kop*'. Jammer dat hij zo verborgen staat!

Middeleeuwen

De *standerdmolen* of *standaardmolen* behoort tot het oudste type windmolen in Nederland. Je waant je in de Middeleeuwen als je hem hier in het Groninger landschap ziet staan. In Vlaanderen noemen ze hem *staakmolen*. In Limburg *kas(t)molen*. Zo'n molen draait men met romp en al in de wind.

De standerd of staak is een rechtopstaande stam. Hij is 60 tot 80 cm dik. De molenkast rust voornamelijk op de bovenkant van deze stam. Op de standerd is een stormpen geplaatst voor het afschuiven. Ongeveer op de helft van de standerd bevindt zich een zetel als tweede steunpunt. Als tegenwicht voor het wiekenkruis zit het midden van de kast niet op de standerd, maar meer naar achteren. Voor het evenwicht is de molen afhankelijk van de hoeveelheid opgeslagen maalgoed in de kast.

De oudste en betrouwbare vermelding van windmolens stamt uit circa 1180, waarschijnlijk gaat het om standerdmolens.*

Molen Ter Haar

De eerste berichten over deze molen stammen uit 1619. Waarschijnlijk is hij van nog eerder. Rond 1600 functioneerde hij in de Vesting Bourtange als korenwindmolen aan de noordwestzijde van het dorp op de kapitale wal. In 1831 is hij op afbraak verkocht * en verplaatst naar Ter Haar. Daar kreeg Bourtange later spijt van. Uiteindelijk hebben ze daar (ongeveer 20 km verderop) in 1980 een replica van deze molen geplaatst.

Molen Ter Haar staat hier sinds 1832. Hij is eigendom van de gemeente Vlagtwedde. Het is een grondzeiler met wieken die zo'n 40 cm boven de grond langsscheren. Best gevaarlijk. De molen heeft een fraai aanzien: de rechthoekige kast is gedekt met zwart-geteerde houten planken. Het gevlucht is 17,54 meter. Hij heeft een Oudhollandse wiekenvorm. De standaard wordt geschoord door acht steekbanden. De molen is maalvaardig met zijn koppel maalstenen en pelsteen, maar niet meer in bedrijf.

De huidige molenaar Albert Wever (1965) vertelt: "Ik woon hier (in een boerderij vlakbij de molen) al 51 jaar. Ben hier geboren. Mijn vader, Geert Wever (1939-1992) was hier de laatste beroepsmolenaar. Hij combineerde dat met werk op de boerderij. Ook mijn grootvader, Albert Wever combineerde hier beide beroepen. Zelf ben ik vrijwillig molenaar en ik heb nog een stuk land ter bewerking van vijftien en een halve hectare. Daar houd ik ook enkele paarden. Vroeger kwamen de boeren hier om hun graan te laten pellen of breken. Gebroken graankorrels, haver en rogge bijvoorbeeld, gebruikten ze als veevoer. Dat wordt

beter verteerd door de dieren dan de ongebroken hele korrel. Maar de molenaar heeft één groot probleem, er staat niet constant voldoende wind om te malen. Vaak zorgwekkend voor de boeren en de molenaar. De voorraden te malen graan hoopten zich dan op. Later kwam er stoomkracht om te malen, daarna elektra. Toen waren de windmolens niet meer nodig en zijn vele ervan in verval geraakt. Dat was ook het geval met molen Ter Haar. Tot plusminus 1960 was de molen in bedrijf, daarna raakte ook hij in verval. Pas eind jaren zeventig, begin jaren tachtig kreeg men oog voor de landschappelijke en toeristische waarde van molens. De molen in Ter Haar is dan ook in 1986 grondig gerestaureerd. De oorspronkelijke onderdelen zijn in de honderden jaren van zijn bestaan bijna allemaal vervangen. In het inwendige van de molen zijn er nog wel enkele originele onderdelen uit de beginperiode overgebleven, zoals spanten en ijzerwerk."

Hoe typeert Albert Wever zichzelf, noemt hij zich boer of agrariër?

Hij grapt: "Aardbolstoffeerder. Ik heb lang geleden in Emmen mijn opleiding gekregen op de L.A.S. (Lagere Agrarische School) maar door omstandigheden kon ik mijn beroep als agrariër niet blijven uitoefenen. Dat neemt niet weg dat ik nog wel de molen blijf draaien. Dat doe ik samen met Ricardo Hemme, gediplomeerd

molenaar op molen Jan Pol in Dalen (Drenthe). Samen laten we de molen draaien op vaste maaldagen, zo'n acht keer per jaar (bijvoorbeeld op de Molendag). De molen is dan open voor publiek. Mijn vrouw helpt dan ook mee of één van mijn twee zonen. Want een grondzeiler showen aan bezoekers is niet zonder gevaar. Dat doen we liever met meer mensen. Veiligheid is vooruitdenken. Ik zet een waarschuwingslint rond de molen zodat niemand door de wieken gevaar loopt. Je moet altijd oppassen voor de vijfde wiek, zal ik maar zeggen. Verder is de trap omhoog vrij steil en er is in deze molen niet genoeg ruimte voor veel mensen. Zo is er maar één deur en één werkplek die bezichtigd kan worden. Dus voor groepjes van hooguit vijf personen is er toegang. Maar het blijft oppassen."

Overlast

Albert maakt zich regelmatig zorgen over de zogenaamde hangjongeren die de molenplek 's avonds of ook 's nachts bezoeken. En dieven. Al vier keer in een half jaar tijd is het koperdraad van de bliksemafleiding gestolen, inmiddels vervangen door aluminium leidingen en flexibele staaldraad. Jongelui laten het een en ander aan rommel achter en gebruiken er stimulerende middelen. Er zijn mogelijk rokers bij en dat kan gevaar opleveren voor de molen, waaronder soms nog gras ligt te drogen. De gemeente Vlagtwedde, eigenaar van de molen zoals gezegd, weigert na

zijn verzoek daartoe de bult waarop de molen staat van plaveisel te voorzien, wat brandgevaar zou verminderen.

Naast ongewenst bezoek is er natuurlijk ook bezoek dat hartelijk welkom is: schoolklassen, wandelaars, fietsers (er gaat een fietsroute bij de molen langs), kortom eigenlijk alle geïnteresseerden.

GPS-spel

De tijd staat niet stil. Met het GPS-spel 'geocaching' trekt de molen ook publiek. Dat zit zo. Vlakbij de molen, ergens tussen de struiken, staat een klein molentje. Hij staat daar voor deelnemers aan dit spel. Die zoeken 'de schat' meestal verstopt in een waterdichte doos ergens in de natuur, in dit geval in een minimodel Standaard Molen. Uit dat molentje steken twee koperen pennetjes. Verbind je die met een batterij, dan gaat er een katrolletje draaien en komt 'de schat' tevoorschijn, hier een kokertje met een papiertje erin waarop je je adres kunt schrijven en deze plek kunt afvinken. Die ruil je om voor iets anders leuks. Met je hand-GPS kun je aan de hand van coördinaten zo'n plek met schat opsporen. Op de website van Geocache kun je het spel verder afhandelen en je bezoek kenbaar maken. Dit molentje werd hier geplaatst door Mark Olders, een jongeman uit Ter Apel. Daarmee trekt hij dus ook aandacht voor Molen Ter Haar, want de spelers combineren het spel vaak met een bezoek aan de molen.

Kerkuilen

Tijdens het interview komt er een bezoeker binnen. Het is André Eijkenaar, werkzaam bij Landschapsbeheer Groningen. Hij is bovendien natuurfotograaf. Eijkenaar

is voorzitter van de Kerkuilenwerkgroep Groningen en komt naar de molen om te zien hoe het is met de daarin broedende kerkuil, één met drie jongen. Hij haalt op een ladder enkele capriolen uit om in de nestkast te kijken. De kast is leeg, ze zijn uitgevlogen. Als hij merkt dat ik geïnteresseerd ben, overhandigt hij mij een exemplaar van de 'Nieuwsbrief UILEN 2016', een mooi blad met allerlei artikelen over kerkuilen. Daarin onder andere foto's van André. Zijn bezigheden stellen hem in staat daadwerkelijk iets te doen voor de instandhouding van het leefmilieu van dier en plant, lees ik op de site www.natuurkijker.nl. Een bezoekje waard, niet het minst om zijn prachtige foto's.

Kapverbod

We krijgen het over de landschappelijke waarde van deze molen. Die is hoog. Daarom verbaast het mij dat hij vanaf de weg nauwelijks zichtbaar is. De molen is in het verleden een aantal keren met gemeenschapsgeld voor duizenden guldens, later euro's gerestaureerd. Dit vanwege de historische en landschappelijke waarde waardoor ons erfgoed bewaard wordt voor diezelfde gemeenschap en de komende generaties. En dan kun je hem nota bene vanaf de weg nauwelijks zien! Waar ik ook kijk, in de hele omgeving, ik zie verder overal groen, lange rijen bomen. Als ik zeg dat er aan beide zijden best 50 meter bomen gekapt zouden kunnen worden, reageert Albert Wever: "Dat gebeurt niet, omdat de Provincie Groningen het kappen van de bomen in de buurt van de molen tegenhoudt." Onbegrijpelijk vind ik. Later ontdek ik dat de molen, ook vanaf het weggetje achter de molen voor het weinige verkeer daar, niet echt goed te zien is door beplanting langs de akker.

De tijd staat even stil

Maar alle werkzaamheden in en om de molen niet. Regelmatig laat de molenaar hem draaien, regelmatig is de molen aan onderhoud toe. Dat staat nooit stil. En hoewel maalvaardig, molen Ter Haar wordt op die manier niet meer gebruikt. "We draaien voor de prins*," zegt molenaar Albert Wever, "alleen voor de show."

- Oudste standerdmolen in Nederland is De Windlust in Nistelrode (1532)
- Op 15 oktober 1831 aan Freerk Harms Maarsing, landbouwer te Ter Haar.
- 'Draaien voor de prins' – uitdrukking waarschijnlijk afkomstig uit de Tachtigjarige Oorlog. Als een stad belegerd werd (bijvoorbeeld Leiden) liet men de molen(s) draaien, om de vijand te misleiden, men deed alsof er nog genoeg graan te malen was en dus genoeg voedsel.